

Cuvinte cheie: Asăneștii, Asan, Petru, Ioniță Asan, Boril Asan, Ioan Asan II, Căliman I Asan, Mihail Asan, Căliman II Asan.

Mots clef: les Assénides, Assen, Pierre, Joannice Assen, Boril Assen, Jean Assen II Coloman I Assen, Michel Assen et Coloman II Assen.

Răscoala vlahilor și bulgarilor, izbucnită în toamna anului 1185 sub conducerea frunțașilor vlahi, frații Petru și Asan, se încheia cu constituirea între Munții Balcani și Dunăre a Țaratului Vlaho-Bulgar (c.1187/1188), prima manifestare statală a romanității orientale. Constituit ca stat de colaborare etnică, a vlahilor cu bulgarii, Țaratul Vlaho-Bulgar, în fruntea căruia se vor succeda până la mijlocul deceniului 6 al secolului al XIII-lea suverani din dinastia vlahă a Asăneștilor, va evolua însă în tradiția statală bulgară și bizantină, erijindu-se în succesorul și moștenitorul legitim al Primului Țarat Bulgar și al Imperiului Bizantin și al tradițiilor lor politice¹.

Între c.1187/1188 și 1256, tronul vlaho-bulgar a fost ocupat de 8 țari din dinastia Asăneștilor. Pe plan extern, Țaratul Vlaho-Bulgar s-a aflat aproape neîntrerupt în conflicte armate cu puterile vecine, catolice – Imperiul Latin de Constantinopol și Ungaria – și ortodoxe – Imperiul Bizantin sau Imperiul Grec de Niceea –, iar pe plan intern, lupta pentru putere în sânul familiei a fost una acerbă, realitate reliefată și de faptul că dintre cei 8 suverani de origine vlahă, 6 și-au încheiat domniile în mod violent, îndepărtați de la putere sau suprimați de rude apropiate (unul orbit iar 5 asasinați), unul a încetat din viață în condiții obscure, care nu exclud însă asasinatul, și doar unul singur a murit cu ceritudine de moarte naturală.

*

Întemeierea. Fiscalitatea excesivă impusă vlahilor care locuiau în zona Munților Haemus (Balcani), care se ocupau cu predilecție cu creșterea animalelor, de regimul împăratului bizantin Isaac II Angelos (1185-1195), a condus la o violentă răscoală antibizantină a acestora, izbucnită în toamna anului 1185. În fruntea mișcării se vor impune doi potențați vlahii, frații Asan și Petru. Afilierea bulgarilor la răscoală, care aveau să aducă cu ei tradițiile politice ale fostului Țarat Bulgar, transmise noii organizări politice vlaho-bulgare, constituită în urma succeselor obținute în luptele cu Bizanțul.

Asan și Petru. Riposta violentă dată acțiunii vlahilor și bulgarilor de Imperiul Bizantin, decis să anihileze definitiv încă din această etapă pericolul focar de răscoală din Balcani a determinat replierea conducătorilor răscoalei și a susținătorilor lor la nord de Dunăre, sub protecția cumanilor, care controlau zona. Cu concursul cumanilor nord-dunăreni, deveniți forța militară tutelară a mișcării, răsculații vlaho-bulgari au anihilat toate tentativele bizantine de a înăbuși mișcarea, consolidându-și pozițiile. Dacă în prima fază a răscoalei rolul conducător i-a revenit, se pare, lui Petru, după 1186-87 Asan se impune ca lider incontestabil, căci așa cum consemna cronicarul bizantin contemporan, „*era deosebit de isteț și foarte capabil să născocască ce era de*

1 Pentru opiniile exprimate privind caracterul Țaratului Vlaho-Bulgar, vezi: N. Bănescu, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, s. III, t. XXV, m. 12, 1943, p. 543-590; B. Primov, în *Relații româno-bulgare de-a lungul vecurilor (sec. XII-XIX)*, vol. I, București, 1971, p. 9-13; N.Ș. Tanașoca, în *Revista de Istorie*, 34, 1981, 7, p. 1297-1312; Idem, în *Răscoala și statul Asăneștilor*, București, 1989, p. 153-181.

Vasile Mărculeț

Colegiul Tehnic „Mediesensis” Mediaș
e-mail: vasmarculet@yahoo.com

*folos în situațiile fără ieșire*². La începutul anului 1187, relatează același cronicar, vlaho-bulgaro-cumanii „*năvălesc în părțile Agathopolisului (Ahtopol, n.n.) și pradă cumplit [ținuturile] acestea*³”.

Imperiul Bizantin a replicat printr-o amplă contraofensivă bizantină încheiată cu victoria armatei imperiale de la Lardeea (11 octombrie 1187), dar forțele imperiale eșuează în tentativa de a cuceri cetatea Lovitzon (Lovec) în primăvara anului 1188. Cu acest prilej forțele bizantine o capturează pe soția lui Asan și îl iau ostatic pe fratele acestuia, Ioniță⁴.

La sfârșitul anului 1187 sau la începutul lui 1188, succesele obținute în confruntările cu Bizanțul a premis răsculaților să pună bazele unui stat propriu, Țaratul Vlaho-Bulgar, formațiune politică de colaborare etnică a vlahilor cu bulgarii, care va evolua însă tradiția politico-statală bulgară și bizantină⁵. Din acest moment, Țaratul Vlaho-Bulgar se va erija în succesorul legitim al Primului Țarat Bulgar și a Imperiului Bizantin, revendicând moștenirea acestora. La sfârșitul anului 1187 sau la începutul lui 1188, Asan era încoronat țar la Târnovo, iar Petru, asociat la domnie, devenea coregent.

În 1190, Isaac II întreprinde cea de-a patra campanie împotriva vlaho-bulgarilor, dar acțiunea sa eșuează. În replică, vlaho-bulgarii și aliații lor cumanii, devastează cetățile Anchialos, Varna, Stumpion și Niș, înaintând până la Sofia. În anii următori, vlaho-bulgaro-cumanii întreprind noi expediții devastatoare în Thracia și Macedonia. Încercările noului împărat bizantin, Alexios III Angelos (1195-1203), de a încheia pace cu vlaho-bulgarii eșuează (1195-96). Continuând ofensiva, aceștia, susținuți de însemnate contingente cumane, obțin noi succese în apropiere de Arcadiopolis (Liule-Burgas) și în regiunea Strymonului (Strumei) și a Amphipolisului (1195-96)⁶.

În anul 1196, pe când se afla în plină ascensiune politică, Asan avea să piară în mod violent, asasinat de un văr de-al său, Ivanco⁷. Motivele care au dus la uciderea lui Asan de către ruda sa și modul cum s-au desfășurat sângeroasele evenimente de la Târnovo, sunt pe larg prezentate de cronicarii bizantini, Niketas Choniates și Georgios Akropolites, ultimul preluat de un alt autor, Theodoros Skutariotes, care sunt unanimi în a susține că firea violentă a lui Asan a grăbit consumarea tragicului deznodământ. „*Iar uciderea lui – scrie Niketas Choniates – s-a petrecut în felul următor: un bărbat de același neam și cu același caracter ca și el și pe care îl protejase foarte mult (numele acestuia era Ivanco, iar cuvântul înseamnă Ioan), avea în taină legături cu sora soției lui [Asan]. Acesta, aflând de concubinaj, a învinuit-o mai întâi pe soția sa și a socotit-o vrednică de osândă cu moartea pentru că a păstrat tăcerea asupra celor petrecute. Dar cum femeia i-a potolit cu ajutorul multor cuvinte intenția și pornirea de omor, adăugând mai apoi și argumentul că degeaba se mânie împotriva ei, căci și el însuși știuse foarte bine de legătura aceasta [Asan] își trece asupra lui Ivanco mânia împotriva soției și trimite pe cineva să-l cheme la el în puterea nopții pe acesta, fără să fi dat cu nimic înapoi din pornirea sa*⁸”.

O informație asemănătoare, chiar dacă oarecum mai sumară, dar inspirată de cea a lui Niketas Choniates, ne oferă și cronicarul Theodoros Skutariotes, cu privire la cauzele care au condus la asasinarea lui Asan. „*Se spunea – relatează cronicarul bizantin – că un bărbat din același neam [cu el] și cu o fire asemănătoare, pe nume Ivanco, avea într-ascuns legături cu sora soției acestuia. Aflând de această legătură [Asan] o învinuiește mai întâi pe soție, apoi își trece mânia asupra lui Ivanco și trimite să-l cheme la un ceas nepotrivit din noapte. Iar acesta, înspăimântat, își amână sosirea pe a doua zi*⁹”.

Din acest moment evenimentele aveau să se precipite spre deznodământul arătat, deoarece Ivanco, consemnează în continuare Niketas Choniates, „*dându-și seama că vremea nepotrivită a chemării nu e fără pricină și nici străină de o intenție vinovată, își amână venirea pentru a doua zi. Dar cum celălalt trimise din nou după el, căci nu putea suporta încetineala lui pe care o privea ca pe lipsă de considerație, Ivanco se sfătuiește cu rudele și prietenii săi ce e de făcut și într-un târziu își dă seama de pricina chemării. Iar ei îl îndeamnă să-și prindă*

2 Nicetae Choniatae, *Historia*, ex recensione Immanuelis Bekkeri, Bonnae, 1835, p. 520 (în continuare: Choniatae).

3 *Ibidem*, p. 515.

4 *Ibidem*, p. 519-521.

5 Pentru caracterul Țaratului Vlaho-Bulgar, vezi:

6 V. Mărculeț, *Țaratul Vlaho-Bulgar între Bizanț și lumea catolică*, Mediaș, 2009, p. 9-16 (în continuare: *Țaratul Vlaho-Bulgar*).

7 Pentru prezentarea detaliată a condițiilor și modului în care s-a produs asasinarea lui Asan, vezi: V. Mărculeț, în *Historia*, V, 2006, 51, p. 14-16.

8 Choniatae, p. 618.

9 FHDR, III, p. 424-425 / Theodoros Skutariotes.